

JÓZEF KOREDCZUK

ORCID: 0000-0002-3471-586X

Uniwersytet Wrocławski
jozef.koredczuk@uwr.edu.pl

Trudne początki jako antecedencje dla dzisiejszego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*

W 2020 roku Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego (WPAiE) obchodził 75. rocznicę powstania w ramach polskiego uniwersytetu we Wrocławiu. W uroczystościach z nim związanych ze względu na pandemię Covid-19, która wtedy wybuchła, nie mogła uczestniczyć nasza społeczność wydziałowa, odbywały się one bowiem w formie zdalnej. Ze względu jednak na pewne kwestie, mimo że natury ogólnej, ale istotne nie tylko dla oceny naszej przeszłości, lecz także ważne dla spojrzenia na naszą przyszłość, uważam za wskazane opublikowanie referatu, który wówczas miałem zaszczyt wygłosić.

Jak przy każdej rocznicy, najczęściej we wspomnieniach cofamy się do początków, tego co później po latach świętujemy. W siedemdziesięciopięcioletnich dziejach naszego wydziału można wskazać kilka trudnych chwil, które później stały się początkiem nowego. Były to poszczególne lata: 1945, 1956, 1968, 1989 oraz czasy nam współczesne.

Niewątpliwie jednym z najtrudniejszych w dziejach wydziału był rok 1945. Oficjalne jego powstanie poprzedziły fakty dokonane. Ich twórca, profesor Kamil Stefko, był członkiem grupy inicjatywnej profesora Stanisława Kulczyńskiego, która przybyła do Wrocławia w maju 1945 roku i usiłowała podnieść z gruzów

* Referat wygłoszony podczas uroczystych obchodów siedemdziesięciopięciolecia Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 23 października 2020 roku.

uniwersytet we Wrocławiu¹. Było to w czasach, gdy sytuacja polityczna tak zwanych ziem odzyskanych nie była jeszcze pewna.

Profesor Stefko był dziekanem Wydziału Prawa tylko przez rok, później realizację dalszej jego budowy przejęli inni. Przede wszystkim należy wskazać tu profesorów Iwo Jaworskiego i Tadeusza Bigę, którzy na przemian kierowali tym wydziałem niemalże do 1956 roku, w pierwszym najtrudniejszym w jego dziejach okresie². Moim zdaniem to ich należy uznać za właściwych budowniczych tej jednostki organizacyjnej uczelni.

W 1946 roku uregulowano prawne podstawy istnienia wydziału³, jednak nie oznacza to, że nic mu już nie groziło. Dzieje powstałego bowiem w tym samym czasie pokrewnego wydziału na uniwersytecie w Toruniu, który w 1950 roku został rozwiązany, pokazują, że nic w tamtych czasach nie było pewne. Mimo powstania uniwersytetu we Wrocławiu, w Warszawie podejmowane były starania, aby utworzyć uniwersytet w Katowicach, który, gdyby wtedy tak się stało, mógłby stanowić realne zagrożenie dla dalszego istnienia naszej uczelni. Lobby górnośląskie w owym czasie było bowiem bardzo silne. W 1968 roku, kiedy powołano katowicki uniwersytet, nie stanowiło to już takiego zagrożenia, aczkolwiek wiązało się z odejściem z naszego wydziału kilkunastu osób: Jana Baszkiewicza, Michała Staszkiwa, Karola Gandora czy Waleriana Pańki⁴. Warto dodać, że niektóre z osób, które aktywnie działały w 1946 roku na rzecz utworzenia uniwersytetu w Katowicach, pracowały także w tym samym czasie na naszym wydziale (na przykład Adam Wojtunik).

Jak już wspominałem, właściwymi budowniczymi naszego wydziału byli profesorowie Tadeusz Bigo (z uniwersytetu lwowskiego) i Iwo Jaworski (z uniwersytetu wileńskiego). Wraz nimi przybyły też inne osoby pracujące wcześniej na tamtejszych uniwersytetach, którzy z nich przenieśli ze sobą do Wrocławia tradycję nauki i nauczania prawa⁵.

Okres do końca roku 1956 można określić jako czas walki nowego, socjalistycznego ładu, uznawanego za postępowy, z tym co stare, przedwojenne, niepostępowe. Jak czas pokazał, prawie wszystko, co w tamtych czasach oficjalnie uznawano za postępowe, dziś okazało się, że takim nie było. A w 1956 roku wiązało się z odejściem z naszego wydziału niechlubnych „pseudoluminarzy socjali-

¹ S. Hubert, *Wydział Prawa i Administracji, w: Uniwersytet Wrocławski 1945–1970. Księga jubileuszowa*, red. W. Floryan, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, s. 101.

² *Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w fotografiach (1945–2010)*, oprac. L. Lehmann, Wrocław 2010, s. 38.

³ Nastąpiło to na mocy zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 30 kwietnia 1946 roku, ze wsteczną mocą prawną od 1 października 1945 roku; K. Nowacki, *Zarys dziejów prawa na Uniwersytecie Wrocławskim*, Wrocław 2003, s. 212.

⁴ A. Lityński, *U początków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego*, Katowice 2019, s. 28.

⁵ J. Koredczuk, *Słowo wstępne*, [w:] *Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w fotografiach (1945–2020)*, oprac. L. Lehmann, Wrocław 2020, s. 9–10.

stycznej nauki prawa”, takich jak Leon Bojm i Józef Kielski⁶, których nazwiska najchętniej chcielibyśmy wymazać z naszych dziejów.

Walka ta wyraziła się w represjonowaniu prawie wszystkich przedwojennych profesorów pracujących na wrocławskim Wydziale Prawa (szczególnie Franciszka Longchamps de Bériera, Andrzeja Mycielskiego, Stanisława Huberta, Wincentego Stysia, Lesława Adama) i zwalczaniu tego, co oni głosili i nauczali⁷. Skutkiem tej walki i trudnej sytuacji na wydziale było niezrealizowanie wszystkich planów związanych z jego rozbudową (nieutworzenie wszystkich planowanych na nim katedr)⁸. Jej następstwem była także duża rotacja kadr, zwłaszcza wśród młodszych pracowników naukowych. Ci, którzy przetrwali ten okres, najczęściej pracowali już do emerytury.

Walczano nie tylko z ludźmi, lecz również z poglądami, które oni głosili. Zarzucano im, że zawierają one „odchylenia prawicowo-nacjonalistyczne” oraz charakteryzują się „kompleksem antysowieckim” i endeckimi tradycjami. Łatkę najbardziej reakcyjnego spośród reakcyjnych przypięto profesorowi Sewerynowi Wysłouchowi⁹. Symboliczne znaczenie miało także nieuznanie przez władze w 1949 roku habilitacji Longchamps de Bériera *Założenia nauki administracji*, której koncepcje były sprzeczne z tym, co odnośnie do administracji publicznej w Polsce zamierzały zrobić w najbliższym czasie władze komunistyczne. Odczytane na nowo ustalenia niedosłej habilitacji Longchamps de Bériera są dzisiaj wskazówką do znalezienia wartości, na których powinien się opierać ustrój administracji publicznej w Polsce i jej funkcjonowanie¹⁰.

Co warto podkreślić, wszyscy, którzy współcześnie wyróżniają szkoły czy kierunki nauki prawa na naszym wydziale oraz odwołują się do genezy istniejących na nim jednostek organizacyjnych, wskazują, że wywodzą się one od powojennych pionierów nauki prawa¹¹.

⁶ Pierwszy z nich — Leon Bojm — wcześniej kierujący Zakładem Podstaw Marksizmu na UW, objął kierownictwo Katedry Prawa Państwowego po Andrzeju Mycielskim; drugi natomiast Józef Kielski — zaledwie kandydat nauk — Katedry Ekonomii Politycznej po Wincentym Stysiu. Obydwaj wyjechali z Polski do Izraela po 1956 roku; A. Ławniczak, A. Preisner, *Katedra Prawa Konstytucyjnego — historia*, „Przegląd Prawa i Administracji” 100, 2015, cz. 2, s. 268; J. Chumiński, *Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu (1914–1950)*, [w:] *Księga 60-lecia Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu*, red. J. Chumiński, Wrocław 2007, s. 89–90.

⁷ K. Jonca, *Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego 1945–1995*, Wrocław 1996, s. 24–29.

⁸ Nie licząc Katedry Prawa Kościelnego, której nie utworzono z oczywistych powodów politycznych; W. Wrzesiński, *Uniwersytet Wrocławski 1945–1995*, Wrocław 1995, s. 53, 82.

⁹ J. Koredeczuk, „Niepasujący władzy” na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1956, [w:] *Prawo i czas. Księga jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin profesora Adama Lityńskiego*, red. M. Borski et al., Sosnowiec 2020, s. 248–249.

¹⁰ Opublikowano ją dopiero w 1991 roku.

¹¹ Por. J. Koredeczuk, *Szkoły prawnicze*, [w:] *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2007, s. 313–327.

Przy okazji warto dodać, że mimo tych trudności osoby pracujące w tym czasie walczyły przyczyniły się do powstania Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu (mającej siedzibę początkowo na naszym wydziale), którą w 1950 roku przekształcono w Wyższą Szkołę Ekonomiczną. Jej rektorami byli: Kamil Stefko, Wincenty Styś, Adam Chełmoński senior, Józef Fiema. Dzisiaj jest to Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu¹².

Co ważniejsze, osoby te można także uznać za twórców dzisiejszej ekonomii naszego wydziału. Mimo że oczywiście nie były one w stanie przewidzieć, że kiedyś (2001 rok) stanie się to wydział trzykierunkowy, przybierając nazwę Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii. Najważniejszą oczywiście wśród nich rolę odegrał profesor Wincenty Styś — „profesor klasy noblowskiej”, wśród wrocławskich ekonomistów¹³.

Za niezwykle istotny, pod koniec 1955 roku, sekretarz POP Podstawowej Organizacji Partyjnej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (POP PZPR) Uniwersytetu Wrocławskiego Józef Orzeszyna (pracownik naszego wydziału), uznał autorytet w nauce, dodając, że „matematyka na Uniwersytecie Wrocławskim go ma, natomiast Wydział Prawa — nie, bo Wydział Prawa nigdy go nie miał”¹⁴. Jego kreowanie stało się dla władz naszego wydziału najważniejszym wyzwaniem w najbliższej dekadzie.

To wtedy przed uczonymi uchylono drzwi do państw zachodnich. Dzięki kontaktom naukowym nastąpił dynamiczny rozwój nauki prawa międzynarodowego czy administracyjnego, trwający do dziś. Środowisko naukowe w tym okresie, doświadczone wcześniejszymi represjami oraz odczuwające coraz bardziej „opiekę partyjną”, skupiło się na pracy naukowej, przyjmując niekiedy postawę konformistyczną, unikając ujawniania swych rzeczywistych postaw politycznych. Natomiast bardziej skorzy do aktywności politycznej okazywali się studenci¹⁵.

Pomimo trudności, z którymi borykała się kadra wydziału po roku 1956 i w latach sześćdziesiątych, kontynuowano plany rozwoju. Jedne z nich, jak przebudowa obiektu „A” i budowa gmachu „B” z powodzeniem. Inne zakończone na etapie planowania, jak chociażby, niemalże doszły do skutku pomysł utworzenia naszej filii w Brzegu opolskim, podjęty w okresie rządów dziekana Jana Kosika.

Wydarzenia roku 1968 spowodowały, że część osób pracujących na wydziale przestała wierzyć, że „można zbudować socjalizm z ludzką twarzą”. Powstał w tym czasie także uniwersytet w Katowicach wraz z wydziałem prawa, na który, jak już wspomniałem, przeszło kilkanaście osób od nas. Również powstające, zwłaszcza po 1989 roku, w pobliżu Wrocławia uniwersytety (na przykład w Opolu i Zielonej

¹² J. Chumiński, *Historia Wyższej Szkoły Handlowej, Wyższej szkoły Ekonomicznej i Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu (1947–2007)*, [w:] *Księga 60-lecia Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu*, red. J. Chumiński, Wrocław 2007, s. 14.

¹³ Por. E. Kowalczyk, *Poglądy ekonomiczne i polityczne Wincentego Stysia*, Wrocław 2013.

¹⁴ W. Wrzesiński, *Uniwersytet Wrocławski 1945–1995...*, s. 173.

¹⁵ *Ibidem*, s. 171.

Górze¹⁶) oraz w naszym mieście uczelnie wyższe, na których podjęto nauczanie prawa, postawiły przed nami nowe wyzwania. Polegały one między innymi na większej niż dotychczas aktywności w pozyskiwaniu nowych studentów, zmuszając nas do stałego „windowania się w górę”, by dorównać najlepszym w Polsce.

Po 1989 roku nastał w Polsce, także na naszym uniwersytecie, czas rozliczeń. Moim zdaniem proces ten do dziś nie został zakończony. Nie jest to przyjemne. To, co skrywają zwłaszcza akta Instytutu Pamięci Narodowej, można by określić mianem „puszki Pandory”. Niektórzy woleliby tego uniknąć, ale jest to nieuchronne. Lepiej zrobmy to sami, niż gdyby mieli tego dokonać za nas inni, nieznający realiów pracy na naszym wydziale, nieżyczliwi nam. W ten bowiem sposób nasza przeszłość będzie ciągle wracać do nas jak bumerang. Konieczność rozliczenia się z przeszłością wydziału dla dobra jego przyszłości jest także konieczna z tego powodu, by zamknąć usta tym, którzy w dyskusji z nami, zwłaszcza gdy brakuje im argumentów merytorycznych, sięgają po motyw: „to są ci, którzy studiowali lub pracują na byłym Uniwersytecie imienia Bolesława Bieruta”. Po trzydziestu latach takie osoby jeszcze się spotyka.

Oczywiście napawają dumą sukcesy ostatnich lat naszego wydziału. Szczególnie uzyskanie kategorii „A plus” — jako jeden z nielicznych wydziałów na naszym uniwersytecie i wśród wydziałów prawa w Polsce — oraz statusu uczelni badawczej. W ten sposób przeszliśmy bowiem z pierwszej ligi do ekstraklasy uczelni wyższych i wydziałów prawa w Polsce.

Będzie jednak niezwykle trudno utrzymać tę pozycję lidera. Uważam, że dzięki ludziom, którzy aktualnie pracują na wydziale, także z tymi trudnościami sobie poradzimy. Potwierdzają to doświadczenia prawie 850 osób, pracujących w ciągu 75 lat jego istnienia, dzięki którym udało się wyjść z niejednych tarapatów, w których znalazł się w tym czasie.

Znane jest powiedzenie, że: „To, co nas nie zabiło, tylko może nas wzmocnić”. Podobnie można powiedzieć, że trudności, które przeżywał nasz wydział w ciągu 75 lat, nie tylko go nie zabiły, ale wzmocniły. Potwierdzeniem tego może być to, jaką pozycję miał wydział na Uniwersytecie Wrocławskim, w Polsce, w środowisku prawniczym przed 75 laty, a jaką ma dziś.

Bibliografia

- Chumiński J., *Historia Wyższej Szkoły Handlowej, Wyższej Szkoły Ekonomicznej i Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu (1947–2007)*, [w:] *Księga 60-lecia Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu*, red. J. Chumiński, Wrocław 2007.
- Chumiński J., *Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu (19147–1950)*, [w:] *Księga 60-lecia Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu*, red. J. Chumiński, Wrocław 2007.

¹⁶ Przed laty istniały tam punkty konsultacyjne Wydziału Prawa UWr.

- Hubert S., *Wydział Prawa i Administracji*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski 1945–1970. Księga jubileuszowa*, red. W. Floryan, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970.
- Jonca K., *Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego 1945–1995*, Wrocław 1996.
- Koredczuk J., „Niepasujący władzy” na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1956, [w:] *Prawo i czas. Księga jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin profesora Adama Lityńskiego*, red. M. Borski, D. Fleszar, A. Pokora, A. Rogacka-Łukasik, Sosnowiec 2020.
- Koredczuk J., *Słowo wstępne*, [w:] *Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w fotografiach (1945–2020)*, oprac. L. Lehmann, Wrocław 2020.
- Koredczuk J., *Szkoły prawnicze*, [w:] *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2007.
- Kowalczyk E., *Poglądy ekonomiczne i polityczne Wincentego Stysia*, Wrocław 2013.
- Lityński A., *U początków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego*, Katowice 2019, s. 23–36.
- Ławniczak A., Preisner A., *Katedra Prawa Konstytucyjnego — historia*, „Przegląd Prawa i Administracji” 100, 2015, cz. 2.
- Nowacki K., *Zarys dziejów prawa na Uniwersytecie Wrocławskim*, Wrocław 2003.
- Wrzesiński W., *Uniwersytet Wrocławski 1945–1995*, Wrocław 1995.
- Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w fotografiach (1945–2010)*, oprac. L. Lehmann, Wrocław 2010.

Challenging beginnings as antecedents for today's Faculty of Law, Administration and Economics at the University of Wrocław

Summary

The author, an expert on the history of legal teaching at the University of Wrocław, on the occasion of the 75th anniversary of the establishment of the Polish Faculty of Law at the University of Wrocław, presents his reflections related to its founding and their contemporary antecedents. In a synthetic manner, the author refers to selected challenging events in the history of the Faculty and the people associated with them, which are sometimes not known at all to people currently employed at the Faculty. The author realizes that some of his views may meet with some opposition, but the purpose of this paper is more than to show the history of the Faculty of Law in Wrocław but to encourage reflection on the subject.

Keywords: 75th anniversary, foundation of the Faculty, University of Wrocław, Faculty of Law.